

M. Tört. O.

2266.

M. Tört. O.

2266

BESZÉD,
MELYET
I. FERENC JÓZSEF

AUSZTRIAI CSÁSZÁR

ÉS

MAGYARORSZÁG APOSTOLI KIRÁLYA
TRÓNRALEPTÉNEK 25-IK ÉVFORDULÓJÁN

A

FŐVÁROSI FŐREÁLTANODA

TANÁRI TESTÜLETE ÁLTAL RENDEZETT

ISKOLAI ÜNNEPÉLY ALKALMÁVAL

A TANULÓ IFJUSÁGHOZ INTÉZETT

NEY FERENC,

igazgató.

BUDAPEST,

RUDNYÁNSZKY A. KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

1873.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

BESZÉD,
MELYET
I. FERENC JÓZSEF

AUSZTRIAI CSÁSZÁR

ÉS

MAGYARORSZÁG APOSTOLI KIRÁLYA

TRÓNRALÉPTÉNEK 25-IK ÉVFORDULÓJÁN

A

FŐVÁROSI FÖREÁLTANODA

TANÁRI TESTÜLETE ÁLTAL RENDEZETT

ISKOLAI ÜNNEPÉLY ALKALMÁVAL

A TANULÓ IFJUSÁGHOZ INTÉZETT

NEY FERENC,

igazgató.

BUDAPEST,

RUDNYÁNSZKY A. KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

1873.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Kedves növendékeim!

Az élet folyama szakadatlan változások szövedéke, soha meg nem szünő alakulások láncolata. Ezt egyes ember élete ép úgy bizonyítja, mint egész népek, nemzetek életszázadainak összege.

Valamint az ember a maga egészében, mint test és lélek elválhatlan összesége, mint anyagi szervezet és szellemi alakzat egységes alkata méltán nevezhető egy kisvilágnak, melynek csodás szövetü rendszerében a nagy világrendszernek minden mozzanatai mintegy visszatükröződnek: akkép áll előttünk a világösszedelem ama nagy egyénisége, melyet földnek nevezünk, s akkép tűnnek föl e csillagon lakó, nagy tömegekből alakult erkölcsi nagy egyének, a népek és nemzetek, saját tulajdonságaikkal, saját jelességeikkel s hiányaikkal, erényeikkel és gyarlóságaikkal. S mindegyik fölött, egyes ember és egyes nemzet fölött egyaránt lebeg egy iránytadó, vezető, örökhatalmu kéz: a Gondviselés.

Gyász és öröm, küzdelem és eredmény, remény és csalódás, fájdalom és vigasztalódás, veszteség és diadal egyaránt váltogatják egymást az egyes ember életében ép úgy, mint a nemzetek életfolyamában. Egyén és nemzet szakadatlan viszonyban állanak egymáshoz és egymással,

mint a csepp a milliárdnyi cseppekből álló víztömeggel, mint az aether összesége az ember sziv-vérét éltető légparánnyal. A nemzet baja lesújtja az egyént, a nemzet fájdalma összeszorítja az ember szivét, a nemzet öröme, diadala egekhez emeli az egyén lelkét: és viszont egy-egy jeles munkaerő elvesztét megsínyli a nemzet is, egy-egy nagy szellem tovaszállta gyászba borítja a nép millióit, s egy-egy nagy férfiú eredménydús alkotása öröme gyújtja a milliók kebelét, boldogságot áraszt a nemzet összegére.

Igy jár karöltve a bármi szerény állásu honpolgár az egész nemzet sorsával; így felel a haza népének minden örömvillanatára a legegyszerűbb hazafi szívének dobbanása.

S ha van oly férfiú, kinek nem csak arcán tükröződik vissza a nemzet egyes fiainak pilláin rezgő könnyű, kinek nem csak visszazeng keblében a nemzetet villanyozó lelkesedés; ha van férfiú, ki teljesen összeforrott a nép érdekével, bajával és javával, — férfiú, ki mindent képvisel, mindent összpontosít magában, mit a nemzet érez, ohajt és remél: honüdvét, viruló jövőt, jogot és törvényt; ha van ily férfiú, kinek fején maga a népfölség eszményies nagysága sugárzik; férfiú, ki megtestesült kifejezése a nép dicsőségének és lelki erejének, hirdetője, véde, őre a nemzet jogainak és hatalmának: vajjon ily férfiú örömeiben ne osztozzék-e a nemzet-test minden egyes fia? Oh igen; s ily ünnepélyes pillanatban a fenség, melyet törvény és alkotmány ama férfiúra ruházott, visszaszáll a nép millióira, s mint a hasadó hajnal lángja sugárzik föl a nemzet minden egyes tagjának homlokán. E férfiú a mi királyunk, koronás fejedelmünk, I. Ferenc József ő Felsége!

Zászló lobog tanintézetünk homlokfalán; feldiszítve látjuk e szerény tau-termet; s mi mindnyájan ünnepies hangulatban gyültünk össze itt: vajjon mit jelent e lobogó? mit céloz e diszitmény? s mi hangolja kebelünket ily ünnepies érzetre?

Szükség-e mondanom, kedves növendékek, hogy mind ez ünnepélyt jelent, ünnepélyre hí, ünnepélyben egyesül? — Szükség-e mondanom: hogy ez ünnepély a mi mélyen tisztelt koronás királyunk iránti hódolat, fiúi üdvözet s örömnnyilvánítás kifejezője?

Kárpátoktól Ádriáig hangzik föl az ének, az öröm éneke; a monarchia széles területén milliók ajkain zeng a hódoló üdvözet; magyar hazánk minden zugából harsog elő az alattvalói hűség és ragaszkodás ünnepélyes kifejezése; megyék, városok, törvényhatóságok sietnek a trón elé, hogy bemutassák szeretetök, tiszteletök adóját; a főváros, a mi városunk, szóval és tettel, hódoló felirattal, küldöttséggel, és nagyszerű jótékony alapítvánnyal ünnepli a mai emléknapot, a negyedszázad évfordulóját: — és mi, e városi intézet tanárai, és ti, e város, ez ország gyermekei, — mi mindnyájan vajjon elmaradhatnánk-e az örömjajos tömegek, a hosszú sorban haladó ünnepelek mögött? — Mi is csatlakozunk az örömet hirdető ezrek és százezrek hymnuszához gyöngye szózatunkkal! Igen, fiaim! mi is kimondjuk nyíltan és hangosan, hogy van bennünk honfiúi szív, hogy lelkesít minket is a köz-öröm szent áradata!

Csatlakozunk? Követjük őket mi is? Oh de miért tolakodunk mi, csekély, jelentéktelen kis sereg, azon útnyomokba, melyeken fényes méltóságok, nagynevű hazafiak, nagyszerű testületek, ünnepi tömegek lépdegélnek? S ki veszi észre, hogy itt vagyunk mi is? Ki veszi számba a mi érzelmünk tisztaságát? Ki veti latba: mennyit nyomhat

a mi csekélységünk hódolata? . . . De támadhat-e valaki agyában ily gondolat?!

A madár nem kérdezi a kelő napot: üdvözölje-e őt énekével? Ő énekel, mert ösztöne tüzei. A költő nem kérdi a világot: meghallgatja-e dalát? Ő dalja azt, mit őn érzete sugall. A haza gyermeke nem tudakolja a hazától: fogsz-e jutalmazni, amiért én szeretlek? Ő szereti a hazát, s fel is áldozza magát érte, mert másképp élni sem tudna. A jó alattvaló nem azért tiszteli fejedelmét, hogy ezt lássa a világ: ő hódol, mert tudja, hogy a fejedelem keze tartja a mérleget, melynek serpenyőjében a törvény, az igazság, mely megvéd nagyot, kicsinyt, gazdagot szegényt egyaránt. S mi nem csak külsőleg, nem csak a jelenben és jelennek ünnepét akarjuk megülni ezúttal: mi a jövőnek is oltárt akarunk emelni szivünkben s a ti sziveitekben, kedves növendékek, hogy megemlékezvén e fontos napról, magatokkal vigyétek ki az életbe a honfíui öröm s alattvalói tisztelet magvait, hogy majdan akkor, midőn mint önálló, munkás, szorgalmas és tett-erős honpolgárok magatok intézenditek sorsotokat, s a haza sorsának alakításában részt veendetek, hogy akkor a teljes önérzet és öntudat fájává fejlesszétek az e szerény magvakból felsarjadó csemetét, s tudjatok lenni és akarni, — lenni hű honfiak s akarni a fejedelemmel együtt működve megteremteni s fenntartani mindig a haza boldogságát.

Igen, fiaim, ez az ok gyűjtött minket össze e helyen; nem a nap, a pillanat röpke mámore: hanem a jövőre irányzott kötelelem-érzet megszentelése; a jelen fiúi kegyeletében dicsőülő, de a jövő tett-erejében megérlelendő honpolgári hivatás.

És most vessünk egy pillantást a mai ünnepély jelentőségére.

Huszonöt év! Tetemes szám egy ember életében; középszámmal több, mint egy emberélet fele! A világ életében csak egy pillanat, de nemzetek életében — melyet századokkal mérünk — a negyed század is jelentékeny tényező. És — az idő mértéke nem is az idő maga, hanem az események, melyek folyamában véghez mennek. Nemzet életében ép úgy mint egyén életében, egy évtized, egy év is lehet a legnagyobb élv vagy dicsőség, a legmélyebb gyász és szenvedés változatosságának tárháza; sőt itt és ott egy nap, egy óra is végzetessé lehet. — Mennyi történt e huszonöt év alatt! Hányszor lengett a háromszinü lobogó mint győzelem és lelkesedés jelvénye! És hány helyen váltotta fel azt feldomborodó sirhalmokon a gyászlobogó! De végre is itt lobog ismét az öröm az ünnepély zászlója, itt lobog, itt leng, fejeink fölött nyole év óta; kibontottuk azt úton-útfélen, viskón és toronytetőn; kibontottuk azt e szerény házban is nyole év előtt, 1865-ben, midőn királyunk ő Felsége léptei ünnepélyesen hangzottak vissza ez épület folyosóin, termein.

Ma 25 éve, hogy I. Ferenc József úr, ausztriai császár és Magyarország apostoli királya, ő Felsége, ősei trónjára lépett; a mai nap az új időszak hetedik évébe esik, mely időszak reánk nézve 1867-tel kezdődik, amikor Sz. István koronája szentelég meg az ő fölcent királyi fejét.

A hetes szám kedves fiam, bármi véletlennek tessék is, úgy látszik, nem egészen jelentéktelen szerepet játszik némely népek és intézmények erkölcsi életében. A héber nép és a kereszténység többféle hetes számot mutat fel, mély, titokszerű jelentőséggel. A magyarság ős hét nemzetsége s hét vezére kegyeletos történeti emlékül szolgál ma is. És íme, a legujabb időben, saját napjaink történetében a hetes szám, részint önállóan, részint mint számösszegek zárjegye figyelmet látszik kelteni maga iránt.

1848 óta — amikor fölséges Urunk a trónra lépett, hét év telt le 1855-ig, amikor első körutját tévé ő Fölsége hazánkban, hogy meglássa azon földet, azon népet, mely birodalmának egyik felét képezé, mely komoly hódolattal közeledett mindenütt feléje. — 1857-ben történt a második legmagasb látogatás. Nagyszerű ünnepélyességnek volt akkor színhelye a mi városunk, s felharsogó öröm hangjai kísérték a fölséges urat minden nyomdokán. Ekkor már nem csak látta Urunk, királyunk e népet e nemzetet, hanem kezdé azt megismerni is. Hét teljes év múlt el ezóta: s e föld nem láthatá fejedelmét. — De mi egészen más volt a hangulat, az érzés, midőn a hét év lefolyása után 1865-ben újra és ismételten többször volt szerencsénk ő Fölségét a haza földjén, e város kebelében üdvözölhetni! Nem hivatalos színű, nem szertartásilag rendezett fogadtatások voltak ezek: a szivélyesség, a ragaszkodás, a hűséges hódolat önkénytes ünnepei voltak ezek. Száz-ezerével tódult a nép mindenfelől, hogy láthassa urát, királyát, — főúr és napszámos, gazdag polgár és koldus, vének és fiatalok, nők és gyermekek siettek eléje, sorfalat képezve, s a lelkesedés szózatával üdvözölve az érkező és távozó s majd ismét érkező királyt. Ekkor ő Fölsége már valóban megismerte e népet, e nemzetet.

Az ekkép szerencsésen elkészített talajon épült föl végre a honfiúi öröm s a fejedelmi dicsőség temploma, midőn 1867-ben a szent korona teljesen összeforrasztá népével a királyt, királyával a nemzetet. E koronázási ünnepély egyik legszentebb emlékköve történetünknek.

E néhány vonásból is láthatjátok — fiaim — a ropant különbséget: mi volt egykor, s mi van most! E negyedszázad nemzeti életünkben százados értékű. Igen, mert a mult és jelen közt egy óriási sírbolt fala állott, melyet

ledönteni kelle, hogy új napvilágra ébredjünk. S ki dönté le e gyászos sírfalat?

Ledönté az alkotmányosság, a nemzetiség, és közművelődés szelleme; ledönté a történeti mult kegyeletének, a férfias önérzetnek, az igazság- és jogosságnak őrléke; ledönté a haza és népeinek imádszerü áhitattal tisztelt őrangyala!

Oh, mi nagy hálával tartozunk mi mindazok irányában, kiket e szellem lelkesített, ez őrlékek vezetett, ez őrangyal bátorított. Nagy és öröklő hála kötelez le mindnyájunkat azok iránt, kik előkészíték, ápolák, fejleszték és győzelemre juttaták az eszmét, a tervet, a tényt: hogy ismét ország, ismét nemzet vagyunk!

S kik e főkelt lelkek? kik az égnek e választottai?

Évek sorára kell visszatekintenünk s nyomról nyomra követnünk az eseményeket a mai napig, hogy a nagyszámú lelkes és önfeláldozó lények között különösebben kijelöljük az erély és kitartás, az ész és tevékenység, az ügyőzés és erény ama felragyogó csillagait, melyek ez új időszakra vetik áldásos sugaraikat.

Hét névvel találkozunk megint, kikhez mint a hajdani hét vezérhez, kegyelettel tapad egész valónk. Széchenyi István, az alkotmányosság, nemzetiség és közműveltség nagy előharcosa; Dessenyff Emil, ki a nyelv és tudomány nevében tette buzditá a nemzetet oly időben, midőn csak e kettőben nyilatkozhatott összpontosultan a nemzeti öntudat; Deák Ferenc, ki a kiegyezés nagy művét megalkotá; Andrássy Gyula, ki kormányt tudott teremteni az önmagának visszaadott hazának; Eötvös József, ki a művelődést, e leghatalmasabb fegyvert adá a nép kezébe, hogy önmagának ura s csak önmagának szolgája lehessen. Ime a jelesek, kik a Gondviselés szárnyain kikeltek a nép öléből, hogy önérzetes áldozattal és férfias hódolattal meg-

nyerjék szövetségesöknek azt, kinek egyetlen szavában az akarat hatalma s a létesítés varázsereje rejlik. És sikerült nekik a jog és igazság szellemével meghódítani és a nagy műhez szövetségesül megnyerni — a királyt. De gyarló, törékeny minden mű, melyet nem szilárdít meg az áldás. S ime hetedikül e szent szövetségben az áldás őrangyala-ként kapcsolja össze népével a fejedelmet — a királyné. — S ne boruljunk-e hálával, örömmel, ihlettséggel a Gondviselés trónja elé, midőn a mai nap alkalmat szolgáltat a történet e fénypontjainak megemlítésére?

Igen, hálával tartozunk a törtétekért, s e hála érzetével párosul mai örömünk nyilvánítása.

De mit tegyünk, hogy hálánk ne csak hangzatos, hanem értékes is legyen?

Kérdezzük meg azokat, kiknek nemes példái előttünk lebegnek; kérdezzük meg a már elhunyt nagyokat, hogy bocsássanak át hozzánk a túlvilág örök derűjéből egy tanácsadó sugárt; kérdezzük meg a dicsőítőttük nagy műnek még életben levő szerzőit; kérdezzük meg magát a hódolattal tömjénezett fejedelmi párt.

S mi a felelet? mi a tanács? mi a kegyelettel fogadott parancs?

Mint égi sugalom száll lelkünk mélyére a szabály szava: Hálánk ne legyen meddő; legyen eredményes és gyümölcsöző. Hálánk ne áradozzék szóban és szavakban, de öltson testet és alakot tettben és tényekben. Hálánk nem jogosít föl ábrándos, hiú vágyakra, kalandos, büszke tervekre, hanem oda utal: hogy legyünk munkások, a haza, a nemzet szorgalmas munkásai, s e munkásságban fejtsünk ki jellemteljes erélyt.

Ez a mi teendőnk, s ez lesz a ti teendőtök, fiaim! Ez a mező, mely ki van jelölve számotokra: a munkásság mezeje. De hogy rajta bizton haladhassatok, vegyé-

tek irányadóul ama hét erényt, melyek a fönebb dicsőítöttük hét név viselőiben, összesen véve mind tündököltek, sőt ragyognak ma is.

A hét közül három alap-erény emelkedik ki mindenkít egyaránt kötelező hatalommal: honszeretet, polgári hűség, törvénytisztelet. Olyanok ezek, mint három fénytörőny a viharos, hullámozó tengeren. Bármihez fogj, bármerre indulj: e három mutat biztos irányt, e három vezet el a révbe.

Akármit teszesz, akárhova akarsz haladni: miért teszed, miért haladsz? Azért-e csak, hogy megélj, hogy megkeresd mindennapi kenyeredet? S nem-e azért is egyszersmind: hogy cselekvésed eredménye, műved, alkotásod — bármi porszemnyi legyen is az — nemzetednek is, a közhazának is javát, felvirulását, ha csak porszemnyivel is előmozdítsa? Az az érzet, mely erre lelkesít, az a szellem, mely így vezet: a hazaszeretet.

S a hazának van egy férfia, ki nem csak legfőbb úr, de legfőbb őr is mindenek fölött; ki megvédi mindnyájunk érdekeit, ki megküzd mindnyájunk sérelméért, bel- és kül-ellenséggel szemben, kezében a törvény s az erő fegyverével. E férfiú a koronás király. A sérthetlenség gyémánt-vértje övedzi őt. Az a hódolat, melylyel iránta viseltetel, az a tisztelet, mely feléje vonz, az az engedelmesség, melylyel intézkedéseit fogadod, gyakorlati kifejezését és alkalmazását a polgári hűségben nyeri.

De a legfőbb úr nem kényúr, a legfőbb őr a törvények őre is, s intézkedéseit nem szüli szeszély, nem zsarnoki kény. A törvényt ő a nemzet törvényhozóival együtt és egyetértve alkotja meg és szentesíti. Ő alkotmányos király, s a meghozott törvények az alkotmány megannyi erkölcsi gyermekei. Azért midőn kebledben megrezdül a legmélyebb érzés húrja, midőn szived fene-

kérő hangzik fel agyadhoz s agyadból szétágazva mint ész szava átrezgi egész valódat a szózat: Tiszteld a törvényt! — akkor követvén e szózatot nem csak a királyt s az összes hazát tartod tiszteletben, de megbecsülöd szomszédodat, rokonodat, honfitársadat mind, tiszteled mindenki jogát és jogkörét, sőt tiszteled tenmagadat is tennen emberi méltóságodban.

Ha már most oda képzeled magadat, kedves növendék, a nyilvános élet terére s ott kissé körültekintesz, mit találsz ott? mi vár reád?

Itt egy sivár, parlag földdarab, melyet mivelés alá kell fogni, be kell ültetni; ott egy közlekedés nélkül szűkölködő vidék, hol utat, vasutat, csatornát kell csinálni; emitt egy rakoncátlan folyó, melyet szabályozni szükség; amott egy leszakadt híd, áttörött töltés, melyet újból kell emelni; egyfelől útba eső sziklafal meredez, — ezt át kell fúrni, másfelől vészpusztította házsor düledékei hevernek, — ezt föl kell építeni; másutt ismét paloták és lakházak, kertek és közutak, templomok és emlékművek, gyárak és iskolák egyaránt várják cselekvő kezedet, agyad tervezését, szellemed művészi ihletét. Mi vár tehát reád? Munka, munka, és ismét munka! S te dolgozni fogsz, te működni fogsz, mert hiszen munkád díszíti, gazdagítja hazádat. De az, ami fáradságodat megkönnyíti s megédesíti, az: a munkaszeretet; mert hisz a munka nemesít!

És munkásságod közben érintkezel emberekkel, embertársaidal, azzal, ki neked ad munkát és azokkal, kiket te foglalkoztatsz. Munkaadó, megbízó, vállalkozó, kézműves és napszámos, kormány és társulat, egyes és testület, — mindezek egyképen igénylik becsületességedet; mert enélkül dugába dől a célzott mű; veszendőbe megy a költsékezés, és tönkre megy saját hiteled, tekintélyed, személyi becsületed.

De be fogod-e érni azzal, hogy szorosán és szigorún teljesítesz mindent, mit becsületed igényel? Vagy talán mohó kapzsisággal fogod lesni mindenütt az alkalmat, hogy mentől drágábban dolgozzál s csak azért dolgozzál, mert jól fizetnek? Vagy talán ellenkezőleg szerény is tudsz lenni, sőt áldozattal is dolgozni ott, hol azt a közjó kívánja? Oh igen, te ez utóbbit is fogod gyakorolni; mert hiszen tudod, hogy a munka nemesít: nemes sziv pedig nem lehet munka körében sem aljas és szennyes. Igen, te meg fogod érteni, ha kell, az önzetlenség szavát.

És végre, kedves fiam! mi tartja fenn lelked tevékenységét, szellemed rugékonyságát, s munkában való ernyedetlenségedet? Mi az, ami lankadni nem hagy, csüggedni nem enged, ha gyakran nehéz körülmények közt, kedvetlen helyzetben, méltánytalan emberekkel szemben, s tán veszélytől is fenyegetve kell gondolkoznod és gondoskodnod, tervezgetned és dolgoznod? Mi vértelmezi szívedet minden méltatlan bántalom ellen, mi acélozza lelkedet a rend, pontosság és szabatosság hű és lelkiismeretes megőrzésére, ha netán sauda szemét rád veti is a gyanu? — Egy talizmánja lesz keblednek, egy bűvös pajzsa lesz mellednek: a törhetlen kötelelem-érzet.

Igy vértelmezve, így eltökélve fogtok kilépni az életbe, szeretett növendékeim, — s e nap, ez ünnepély emlékeül azon fogadalmat fogjátok szívetekbe vésni: mindent a házáért, királyért és becsületért!

Még egy rövid szót, kedves fiaim! Midőn királyunk ő Főlsége trónra léptének negyedszázados év-napját ünnepeljük, nem feledhetjük el: hogy az öröm és hódolat nyilvánítására mi különösebben is felhivatva érezhetjük magunkat, mi, kik a reáltanoda mivelő munkásai vagyunk, és ti, kik ez intézet szellemi jótéteményeit élvezitek. A reáltanodai intézmény, a közmívelődés ezen egyik tényezője, Urunk, Királyunk, I. Ferenc József ő Főlségének alkotása!

Huszedik évét éljük annak most, hogy Magyarország határain belől reáltanodák keletkeztek, huszedik évét különösen annak is, hogy ezen városi intézet megkezdte működését.

Midőn ez intézmény létesítéséről hálás szívvel s alattvalói hűséggel megemlékezünk, lehetetlen újabban is meg nem szilárdítanunk oda célzó törekvésünket: hogy összhangban a mai ünnepély örvendezésével s megfelelőleg a nyilvánuló hálaérzet méltóságának minden kötelemünket, a fönnebb jelzett polgári és társadalmi erények vezérlángjának segélyével mindig a legpontosabban teljesítsük. Csak így fog megfelelni a való azon reménynek, melyet a jövőhez kötünk; csak így lesz a szebb, a dicsebb jövőre méltó a jelen.

Ha méltán kérhető egykor a költő: „Hol van az egykori fény? hol van az egykori zaj?” — ne adja az ég, hogy rátok alkalmazva, kedves növendékek, valamikor kérdeni kelljen: Hol van a lelkes erély? hol van a munkaerő?

Nulla dies sine linea! Nap ne múljék vonal nélkül! Igen, minden nap egy vonalnyi munka: s a napok munkája nagy területet létesít. Ezen szabályt nem csak a jövőre, de a jelenre is kell érvényesítenünk: hogy legyen a jövő a jelennek közvetlen édes gyermeke.

Ha így lesztek eltökélve, akkor még soká fog visszhangzani lelketekben a mai nap jelentősége, melyen, mint hű alattvalók egy imaszerű fohászt is bocsátunk ünnepelet királyunk jólétéért, dicsőségeért, mondván a költővel: „Isten segíts, királyok istene! emeld föl hozzád a király szívét!”

Éljen a király!

**MTA
KIK**

